

ייחודו של שמיני עצרת

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: (במדבר כט לה, פרשת פנחס).¹

תוספתא סוכה (ליברמן) ד יז -

ויום טוב האחרון של חג פייס לעצמו זמן לעצמו רגל לעצמו קרבן לעצמו שיר לעצמו ברכה לעצמה, שנאמר: "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך" (מלכים א ח סו).²

פסיקתא דרב כהנא כח ד - תן לך לשבעה וגם לשמונה³

"תן חלק לשבעה וגם לשמונה" (קהלת יא ב) ... ור' יהושע אמר: "תן חלק לשבעה" - אילו שבעת ימי פסח. "וגם לשמונה" - אילו שמונת ימי החג. כשהוא אמר "וגם" - לרבות את העצרת⁴ ואת ראש השנה ואת יום הכיפורים.⁵

שם סימן ב - החג של חודש תשרי

אמר ר' לוי: כך עלתה דעתו של הקב"ה ליתן לישראל רגל אחד בכל חודש שבקיץ. בניסן פסח, באייר פסח קטן. בסיון - עצרת. ועל ידי עבירות ומעשים רעים שהיה בידם ניטלו מהם שלושה: תמוז, אב אלול. ובא תשרי ופרע לשלושתן ... אמר הקב"ה: של אחרים הוא פורע ושלו אינו פורע? תן לו משלו ויבוא ויטול את שלו. לפיכך צריך הכתוב לומר "ביום השמיני עצרת תהיה לכם".⁶

¹ וכן הוא בפרשת המועדות בספר ויקרא פרק כג פסוק לו (פרשת אמור): "ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבנות אשר לה' עֲצֶרֶת הוא". לעומתם, לא נזכר שמיני עצרת בפרשת המועדות שבספר דברים (פרק טז) ולא בספר שמות (פרק כג). אבל לאורך הדורות נזכר חג זה הן בבית ראשון והן בבית שני. בבית ראשון, ראו דברי הימים ב ז ט: "ויעשו ביום השמיני עצרת כי חנכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים". (ופסוק אחריו: "וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את העם לאהליהם שמחים וטובי לב" וזהו תיאור מדויק של החג כפי שאנו נוהגים היום. ראו גם מלכים ח טה, אך שם לא נזכרה המילה "עצרת" ולכן העדפנו את דברי הימים.) ובאותה שנה נהגו חג מיוחד של ארבעה עשר יום, לכבוד חנוכת בית המקדש, שהתחיל בח' בתשרי ונמשך חמישה עשר יום עם החג השמיני ולא עשו יום כיפורים וכנראה גם לא ראש השנה (ראו בראשית רבה לה ג). אבל שמיני עצרת עשו. ושמיני עצרת בבית שני, ככתוב בנחמיה פרק ח פסוק יח: "ויעשו חג שבעת ימים וביום השמיני עצרת כמשפט". ואנו נרצה לעמוד על ייחודו של חג שמיני עצרת שלכאורה אין בו שום דבר מיוחד מלבד היום עצמו ועל"פ אין בו שום מצווה מיוחדת מהתורה. לכאורה, "עוד יום טוב".

² רבים התקשו בסיומת של התוספתא: "... שנאמר: ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך", מה מוכיח פסוק זה ולצורך מה הוא בא? ולפי דברינו הוא מוכיח שמיני עצרת הוא חג חשוב ועומד בזכות עצמו, לא רק בברכה (ברכת המלך ממנה לומדים את ברכת מלך מלכי המלכים), אלא בכל שאר ענייניו, שהרי חנוכת המקדש דחתה את יום הכיפורים ושבת (וראש השנה?), אך לא את שמיני עצרת. שישה הדברים המיוחדים את שמיני עצרת זכו לראשי התיבות פז"ר קש"ב (פייס, זמן, רגל, קרבן, שיר, ברכה). לגבי ברכת הזמן (שהחיינו) ראו דיון מיוחד בגמרא סוכה מז ע"א. לגבי הסימן פז"ר קש"ב כולו, ראו ספרו של הרב זווין מועדים בהלכה. אך דא עקא, שעדיין החג נקרא "שמיני", משמע שהוא נספח לחג הסוכות. וגם השם השני "עצרת" איננו ייחודי לו, שהרי גם שביעי של פסח נקרא עצרת, ככתוב: "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה" (דברים טז ח). אז מה באמת ייחודו של חג זה שבא לאחר סדרה כה צפופה ואינטנסיבית של חגים חשובים ומרכזיים?

³ מרבית המדרשים שנביא להלן לקוחים מפסיקתא דרב כהנא "ביום השמיני עצרת" (פסקא ל מהדורת בובר ופסקא כח מהדורת מנדלבוים) ומקבילותיהם בפסיקתא רבתי "ביום השמיני". אין תחליף לקריאת מדרשים פיוטיים וחגיגיים אלה שם, במקור.

⁴ באנו לנושא צדדי אך קשור לענייננו. בלשון חז"ל, עצרת סתם, להבדיל משמיני עצרת, היא חג השבועות, כפי שחג סתם הוא חג הסוכות: "תנו רבנן: משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג" (מגילה לב ע"א). ואילו אנו הראינו שבמקרא עצרת הוא שביעי של פסח ושמיני עצרת (בתורה, ובנביאים ובכתובים). מנין לקחו חז"ל שינוי שם זה? זה נושא נכבד שיש לדון עליו בנפרד, בחג השבועות כמובן. תשובה מסוימת תינתן להלן. בינתיים, יש להבחין היטב ולא להתבלבל בין שמיני עצרת לעצרת סתם, בין לשון המקרא ולשון חז"ל.

⁵ דרשה זו על הפסוק "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" מקהלת משאירה אותנו ברוחו ואווירתו של חג הסוכות בו קוראים בספר זה. אך לענייננו, מחד גיסא אנו לומדים שמיני עצרת נחשב יותר משבועות (עצרת), ראש השנה ויום הכיפורים והוא חלק משני החגים העוטפים את הקיץ משני צדדיו. ראו שוב הערה 1 לעיל. מאידך גיסא, כאן הוא אפילו לא "יום השמיני", הוא חלק מחג בן שמונת ימים. שתי המצוות שנוהגות בו, הלל ושמחה, נמשכות מתוקף חג הסוכות. ראו מסכת סוכה פרק ד משנה ח: "ההלל והשמחה שמונה. כיצד? מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג כשאר כל ימות החג". אז שוב, מהו ייחודו של חג שמיני עצרת? ואולי זה עצמו, שהוא חלק מחג הסוכות, הוא התחלת התשובה. שמיני עצרת מוסיף לחג הסוכות את "הקומה השמינית" ובכך מייחד אותו מפסח. על משמעות המספר שמונה כתוספת קדושה ומדרגה נעלה למספר שבע כבר דרשו רבים (כגון המהר"ל), אך אנו אין לנו אלא פשוטם של מדרשים. תן חלק לשבעה וגם לשמונה. נחפש ייחודיות נוספת.

⁶ מדרש מיוחד זה, שאנו אוהבים לצטט, מציג גישה שונה בתכלית, מכל הדרשות האחרות: אלה שכבר הבאנו (תן חלק לשבעה וגם לשמונה), אלה שנביא בהמשך צדדיו. ראויה היתה עצרת להיות חמישים יום לאחר החג) וגם דרשות שהבאנו בחג הסוכות המציגות את החג כהמשך ישיר של יום הכיפורים (שובע שמחות את פניך נעיונות בימינך נצח, דברינו **מכיפור לכפות ומכסה לסוכות**). עד שאתה שואל מה לשמיני עצרת בים החגים של חודש תשרי ומה מעמדו - אומר המדרש שלנו - שאל על כל שאר החגים, מה להם ולחודש תשרי? שמיני עצרת הוא החג המקורי של חודש תשרי! אילולי חטאו ישראל היה ראש השנה חל בתמוז, יום כיפור באב וסוכות באלול. כל חודש מיוחד הקיץ היה לו יום טוב משלו ושמיני עצרת חותם את חגי הקיץ והוא חג תקופת תשרי, חג הסתיו: סוף הקיץ והמעבר לחורף. לפי מדרש זה יש נתק גמור בין סוכות לשמיני עצרת. אלה שני חגים נפרדים ממש.

שם סימן ז – הקשר בין שמיני עצרת ובין חג השבועות

אמר ר' יהושע בן לוי: ראויה היתה עצרת של חג להיות רחוקה חמישים יום. מושלו משל, למה הדבר דומה? למלך שהיו לו בנות נשואות במקום קרוב ובנות נשואות במקום רחוק. אילו נשואות במקום קרוב, אית ביומיא דייזלון וייזלון (יכולות ללכת ולבוא ביום אחד). ואילו שהן במקום רחוק, לית ביומא דייזלון וייזלון (אינן יכולות ללכת ולבוא ביום אחד). אמר המלך: אני ואתם נשמח יום אחד. כך, בפסח על ידי שישראל יוצאין מן החורף לקייץ ואינה טרחות דרכים קשה, לפיכך היא רחוקה ממנו חמישים יום. דאית ביומיא דייזלון וייזלון.⁷ אבל בחג, על ידי שישראל נכנסין מן הקייץ לחורף וטרחות דרכים קשה, לפיכך אינה רחוקה ממנו חמישים, דלית ביומיא דאזלון וייזלון. אמר הקב"ה: אני ואתם נשמח יום אחד. לפיכך צריך לומר "ביום השמיני עצרת תהיה לכם" (במדבר כט לה).⁸

במדבר רבה כא כג פרשת פינחס – כנסת ישראל היא שביקשה את שמיני עצרת

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם" זהו שאומר הכתוב: "יִסְפַּתְּ לְגוֹי ה' יִסְפַּתְּ לְגוֹי נְכַבְּדָתָּ רַחֲמָתָּ פֶּל קִצּוֹי אֶרְצָךְ" (ישעיהו כו טו). אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: ריבון העולם, הוספת שלוח לדור המבול, שמא הקריבו פר אחד ואיל אחד? ... וכן לסדומיים וכן לפרעה וכן לסנחריב וכן לנבוכדנצר, שמא הקריבו אחד מהם פר אחד ואיל אחד? ... ולמי נאה להוסיף שלוח וכבוד? לישראל, שנאמר: "יִסְפַּתְּ לְגוֹי ה' ", ואין גוי אלא ישראל, שנאמר: "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, עליך ליתן לנו את המועדים ועלינו להיות מקריבים לפניך קרבנות כראוי. "נכבדת" - נתת לנו ראשי חדשים ואנו מקריבים לפניך ... בפסח הקרבנו לך, ראש השנה הקרבנו לך, יוה"כ הקרבנו לך, וכן בחג. אפילו מועד אחד לא ביטלנו. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: עליך להוסיף לנו מועדות ועלינו להיות מקריבים לפניך ומכבדין אותך: "יִסְפַּתְּ לְגוֹי נְכַבְּדָתָּ רַחֲמָתָּ פֶּל קִצּוֹי אֶרְצָךְ". אמר להם הקב"ה: חייכם, איני מחזיר ימים טובים מכם, אלא אני מוסיף לכם מועדות שתשמחו בהם, שנאמר: "ביום השמיני עצרת".⁹

חזקוני ויקרא כג לט – חג שמונת ימים

"אך בחמישה עשר יום" – גם "אך" זה מיעוט הוא. ומה מיעוט? מיעוט פסח, שאינו חייב לעמוד בו בירושלים רק יום אחד מפני טירוד קציר שעורים. וכן בעצרת מפני טירוד קציר חיטים כדי שילקט תבואתו שלא תתקלקל. אבל בחג הסוכות שהכל כנוס לתוך הבית, חייב לשמוח שמונה ימים.¹⁰

פסיקתא דרב כהנא כח ט – מוטיב הגשם

⁷ והטרחת של חג השבועות לחזור ולעלות לרגל בשיא העונה החקלאית צריכה עיון. גם בעונה זו לא כל אחד גר במרחק של הליכת יום אחד מירושלים ובכל מקרה, מדובר בלפחות שלושה ימים ומה גם שלפי שיטת הפרושים יכול לחול גם באמצע השבוע!

⁸ שמיני עצרת הוא לא "היום השמיני", אלא "היום החמישים" של חג הסוכות (רמז לחנוכה?). הוא במקורו חג של חורף! בדיוק ההפך מהמדרש הקודם. אך חגי ישראל כולם בקיץ ולא הטריחה התורה לעלות לרגל בשעה שמתפללים לגשם (ראו תפילת הכהן הגדול "שלא תפנה לתפילתם של עובדי דרכים", ויקרא רבה כ ד. מדרש זה הוא אחד המקורות לשם "עצרת" שניתן לחג השבועות ע"י חז"ל. בתורה, כפי שראינו, מכונים בשם "עצרת" החג שלנו, שמיני עצרת, ושביעי של פסח. שבועות הוא "השמיני" של פסח כמו ששמיני עצרת הוא השמיני של סוכות. הוא העצרת שכתובה אצל שביעי של פסח. השם עצרת ככינוי לחג השבועות בא מהשילוב של עצרת של שביעי של פסח ושל שמיני עצרת. אולי זה אחד ההסברים לשם עצרת של חג השבועות שהבטחנו שלא נאריך בו. ובסופו של דבר, אין לנו אלא לשון המקרא בתפילותינו, ראו איך מכונים החגים בתפילת יעלה ויבוא.

⁹ נתעלם מהעיונות עם העמים האחרים, מהקטרוג של עם ישראל על העמים שנחנה להם שלווה בעולם הזה (לעם ישראל קצת פחות) והם אינם מוקירים על כך טובה, ונתמקד ברעיון שעם ישראל הוא שביקש את תוספת המועד המיוחדת הזו: שמיני עצרת. שמיני עצרת איננו החג המרכזי של חודש תשרי, גם איננו קריאה של הקב"ה לישראל: "אני ואתם נשמח יום אחד". שמיני עצרת הוא חג שנוצר "מלמטה", מהרצון העממי להוסיף מועד, להראות לעצמנו ולקב"ה שחביבים עלינו המועדות ואנחנו מבקשים "יִסְפַּתְּ ר' נכבדת". והקב"ה נענה בשמחה לבקשה עממית זו.

¹⁰ פירוש זה של חזקוני מבוסס על פירוש בכור שור (לא מצאנו המקור). הוא מבאר את פסוק לט בפרשת המועדות בספר ויקרא (פרשת אמור), שלאחר סיכום כל המועדות ("אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש ...", פסוק לז), בא פסוק לט וחוזר לדון בחג הסוכות. מסביר חזקוני (בכור שור) שהמיוחד בחג הסוכות שהוא של שמונה ימים מלאים, משום שאין הצדקה לדחות את העצרת של חג הסוכות לשום מועד אחר. יש לשמוח באופן מלא, ללא שום תירוץ חקלאי או כלכלי. לא כמדרש הקודם, שהתורה חסה ולא רצתה להטריח את האדם; אלא שהאדם מן הראוי שיחוג פעם אחת בשנה בלב שלם בלי שירוצו חזרה לביתו בשל צורך זה או אחר (שימו לב לחזרה לבית אחרי הקרבת קרבן פסח ב"ד בניסן – הפרדה בין פסח וחג המצות). שמחה שלימה של שמונה ימים, ראו דברינו [זמן שמחתנו](#) בחג הסוכות. רבים שואלים ביחס לחנוכה, היכן מצינו חג של שמונה ימים. הנה המקור. פירוש זה של חזקוני חוזר במובן מסוים למדרש הקודם שהבאנו לעיל: "תן חלק לשבעה וגם לשמונה".

אמר ר' אלכסנדר: למלך שבאת לו שמחה, וכל שבעת ימי המשתה מטרונא מרמזת לבני פלטיין ואומרת להם: עד שהמלך עסוק באלרוייה שלו,¹¹ שאלו צורכיכם. וכיון שלא הבינו, כָּבְשָׁה להם מטרונא עוד יום אחד. כך, כל שבעת ימי החג התורה מרמזת לישראל ואומרת להם: שאלו מה' מטר. תדע לך שהוא כן, ביום השני "ונסכייהם" (במדבר כט כט), בשישי "ונסכייה" (שם שם לא), בשביעי "כמשפטם" (שם שם לג). מ"ם יו"ד מ"ם - מ"ם.¹² מכאן לנסוך המים מן התורה בחג. וכיון שלא התבוננו, כבשה להם התורה עוד יום אחד. לפיכך צריך הכתוב לומר: "ביום השמיני" (במדבר כט לה).¹³

שם – אני ואתה נשמח יום אחד

אמר ר' אלכסנדר: למלך שבאת לו שמחה. כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טרוח עם האורחים. וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה, אמר המלך לבנו: בני, יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טרוח עם האורחים, ועכשיו אני ואתה נשמח יום אחד. ואיני מטריח עליך הרבה, אלא תרנגול אחד וליטרא אחת של בשר. כך, כל שבעת ימי המשתה, ישראל עסוקים בקורבנותיהם של אומות העולם, דאמר ר' פנחס כל אותן שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות העולם שלא יצאו העולם מהם... וכיון שיצאו שבעת ימי החג, אמר הקב"ה לישראל: בני, יודע אני שכל שבעת ימי החג הייתם עסוקים בקורבנותיהם של אומות העולם, ועכשיו אני ואתם נשמח יחד. ואיני מטריח עליכם הרבה אלא פר אחד איל אחד.¹⁴

שם סימן ג – יום טוב, תהיה בטוב

"ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה" (קהלת ז יד). אמר ר' אבא בר כהנא: אם נזדווג לך יום טוב עשה אותו מיד, דכתיב: "ביום טובה היה בטוב". "וביום רעה ראה" - ואם נזדווג לך יום רעה, ראה איך לעשות תשובה ולהינצל ממנו.¹⁵

¹¹ בשמחה שלו, אילריא, Hilaria, hilarious - שמחה.

¹² ראו רש"י ושטיינזלץ בגמרא שבת קג ע"ב (וגם תענית ב ע"ב) בהסבר איך מגיעים לאותיות מים מייתור הכתובים.

¹³ כמעט שכחנו את התשובה הפשוטה ביותר. שמיני עצרת הוא היום בו מתפללים על הגשם: "מאימתי מזכירין גבורת גשמים? רבי אליעזר אומר: מיום טוב הראשון של חג. רבי יהושע אומר: מיום טוב האחרון של חג... אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים. רבי יהודה אומר: העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר" (תענית פרק א משנה א-ב). אך שוב גם כאן, מאפיין זה של שמיני עצרת נבלע בחג הסוכות כולו. כך לפחות עפ"י הפסיקתא שלנו הרואה בניסוך המים את התפילה הראשונה לגשם ורק משום שלא שאלו כהוגן בכל ימי החג, נתווספה תפילת גשם מיוחדת בשמיני עצרת. כל חג הסוכות קשור בגשם, עפ"י הפסיקתא (ומקורות אחרים), לאו דווקא שמיני עצרת. אך שים לב שרבי יהודה הנשיא, עורך המשנה, קבע את דיני הזכרת גשמים ושאלתם במסכת תענית ולא במסכת סוכה. אפשר שעריכה זו מייצגת דעה שונה מהפסיקתא שלנו ואפשר שסיבה אחרת לעניין. וכבר זכינו להרחיב בנושא **תפילות לגשם במדרש** וכן **תפילות לגשם במקרא** במועד זה.

¹⁴ שמיני עצרת הוא החג האינטימי של היחיד. בניגוד לחגים הציבוריים הגדולים שאחר כותלנו, בהם: "ידע כל פעול כי אתה פעלת", "היום הרת עולם", "והיה ה' למלך על כל הארץ" וכל הגויים באים לחוג את חג הסוכות וכו'. בשמיני עצרת המוטו הוא: "אני ואתם נשמח יחד". חגיגה פרטית קטנה בין עם ישראל לקב"ה, בין היחיד לאלהיו. ראו תנחומא (בובר) פרשת פנחס: "הקרבנות עולה אשה ריח ניחוח לה' פר אחד איל אחד (במדבר כט לו). משל למלך שעשה סעודה שבעה ימים וזימן כל בני המדינה בשבעת ימי המשתה. כיון שעברו שבעת ימי המשתה, אמר לאוהבו: כבר יצאנו ידי בני המדינה, נגלגל אני ואתה במה שתמצא, ליטרא ביטרא או דג או ירק. כך אמר הקב"ה לישראל: כל קורבנות שהקרבתם בשבעת ימי החג, על אומות העולם הייתם מקריבים. אבל ביום השמיני: עצרת תהיה לכם. גלגלו במה שאתם מוצאים: בפר אחד ואיל אחד". מינימליזם זה של שמיני עצרת מוצג באופן אחר, אולי אפילו משעשע במידה מסוימת, במדרש במדבר רבה פרשה כא סוף פרשת פנחס: "ביום השמיני עצרת... פר אחד, איל אחד - מה ראה להיות פוחת בכל יום? למדתך התורה דרך ארץ מן הקורבנות, שאם ילך אדם לאכסניא וקבלו חברו, יום ראשון מקבלו יפה ומאכילו עופות, בשני מאכילו בשר, בשלישי מאכילו דגים, ברביעי מאכילו ירק, כך פוחת והולך עד שמאכילו קטניות". (ראו תנחומא פנחס יז שהסדר הוא: "עופות, דגים, גבינה, קטניות"). וברש"י פנחס במדבר כט לו: "פטומות, דגים, בשר בהמה, קטניות". הכל כמנהג המקום ואפשרויותיו. וראו גם כתובות סז ע"ב "מעשה באנשי הגליל העליון, לגבי להאכיל עני בן טובים בשר או עוף, שעוף יותר משובח). האם יש כאן רמז לכך שהגיע הזמן לחזור לשגרת חיי היום יום? לחזור מירושלים לביתו של כל אחד? לעמל העונה החקלאית החדשה, ממנה, אם נצליח, נצבור נכסים ורווח לחגוג את חגי השנה הבאה עלינו לטובה? ראו הפסוק המסיים את חגיגות חנוכה מקדש (הובא בתוספתא בה פתחנו): "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב" (מלכים א ח טו). "יום השמיני" הוא גם היום לקום ולחזור מבית המקדש הביתא. ולפי המקבילה בדברי הימים יום זה היה כג בתשרי, אסרו חג, היום התשיעי. ראו דברי הימים ב ז י.

¹⁵ חזרנו לקהלת. דרשות רבות נאמרו על פסוק זה, מלבד המדרש שלנו. ראו למשל בהמשך הפסיקתא שם, המדרש הן בדאגה וביחס לזולת ("לאחר"): "אמר ר' תנחום בר' חייא: ביום טובתו של חברך היה עמו בטובה. וביום רעה ראה - אם נזדווג לחברך יום רעה, ראה היאך לעשות עמו חסד ולהציל אתו ממנו". וכן דרשו את המשך הפסוק שם, במלואו: "ביום טובה היה בטוב וביום רעה היה גַם אֵת זֶה לְעֵמֶת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל דְּבַרְתְּ שְׁלֵא יִמְצָא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה". כגון המדרשים על הקשר הבלתי ניתן לניתוק בין רע לטוב ובין צדיקים לרשעים: "ברא הקב"ה צדיקים ורשעים כדי שיהיו מכפרים אילו על אילו... ומפני מה ברא הקב"ה גיהנום וגן עדן? כדי שיהו מצילות זו מזו". וזה נושא נכבד שיש לדון בו בפעם אחרת. מה שאותנו מעניין הוא הרעיון הבסיסי של "ביום טובה היה בטוב". לדעת להכיר ברגעי הטובה ולשמח בהם. לעשות "יום טוב". ראו פירוש רלב"ג לספר יהושע פרק יא פסוק כג: "שראוי לאדם בהיותו ביום טובה שישמח בו". ואם קשה להכיר ולעשות "יום טוב" במהלך החיים השוטף, לפחות ברגלים ובמועדים שנתנה לנו התורה (הביטוי "יום טוב" הוא של חז"ל והכתובים - מגילת אסתר. בתורה ובנביאים המונח הוא מועד או חג ששניהם באים ממעגל הזמן). גם מועד יש להפוך ליום טוב ולהיות בטובה. וכיצד ישמח האדם ביום טוב? ראו ספרי דברים פיסקא קלה: "וביום

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מג – החזרה לבית מהסוכה

ושני המועדים האלה, רוצה לומר, סוכות, ופסח, מלמדים דעות ומדות, אמנם הדעת בפסח, הזכרת אותות מצרים והתמדתם לדורות, אמנם הדעת בסוכות, להתמיד זכר אותות המדבר לדורות ... שיהיה האדם זוכר ימי הרעה בימי הטובה, בעבור שירבה להודות להשם ושילמוד מדת ענוה ושפלות, יאכל מצה ומרור בפסח לזכור מה שאירע לנו, וכן יצא מן הבתים לשכון בסכות כמו שיעשו השרויים בצער שוכני המדברות, לזכור שכן היה ענינו בתחילה, כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגוי, ונעתקנו מן הענין ההוא לשכון בבתי המצוריים במקום הטוב שבארץ והשמן שבה בחסד השם וביעדי לאבותינו ...¹⁶ אבל צאתנו מסכות למועד שני רוצה לומר שמיני חג העצרת, הוא להשלים בו מן השמחות מה שאי אפשר לעשותו בסכות אלא בבתי הרחבים ובבניינים.¹⁷

חג שמח

מחלקי המים

מים אחרונים 1: תפילת הגשם ליני:

תְּרַעֲיָ שְׁמַיִם מִמַּעַל / מִמַּעַל יִזְלוּ שְׁחָקִים

שְׁחָקִים בְּגִשְׁמֵי רֶצוֹן / רֶצוֹן עֶטֶר קוֹרְאֵיךָ

קוֹרְאֵיךָ בְּבִרְכַּתְךָ צְנוּה / צְנוּה וְשַׁלַּח לָהֶם פְּדוּת

פְּדוּת בְּנֶשֶׁם עוֹרֵר / עוֹרֵר וְטוֹבוֹת שְׂבָעֵינוּ

שְׂבָעֵינוּ בְּגִשְׁמֵי נְדָבוֹת / נְדָבוֹת מַעֲלִיּוֹת מֵיָם

מֵיָם אֲצוּרִים לְיוֹם / לְיוֹם לְהִיטִיב לְכֹל

מים אחרונים 2: פתחנו שמיני עצרת הוא "עוד יום טוב", ללא הלכות ודינים המיוחדים יום זה, עד שאפילו דנו חכמים אם הוא יום טוב לעצמו ויש לברך עליו שהחינו וזמן וכו', והנה ברבות השנים הפך יום זה ליום 'עמוס' במיוחד: שמחת תורה, קריאה רבה בתורה, חתני תורה ובראשית, הזכרת נשמות, תפילה לגשם ועוד.

השביעי עצרת לה' אלהיך" - רבי אומר: יכול יהא אדם עצור בבית המדרש כל היום כולו? תלמוד לומר "לכם" (ויקרא כג טו). יכול יהא אדם אוכל ושותה כל היום כולו? תלמוד לומר "עצרת לה' אלהיך". הא כיצד? תן חלק לבית המדרש ותן חלק לאכילה ושתיה". מדרש זה הוא על העצרת של היום השביעי, אבל כך גם בעצרת של היום השמיני: "אומות העולם, אם את מרבה להם ימים טובים הן אוכלים ושותים ופוחזים ונכנסים לבתי תיאטריאות ולבתי קרקסאות ומכעיסין אותך בדבריהם ובמעשיהם. אבל ישראל, את נותן להם ימים טובים והן אוכלים ושותים ושמחין ונכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומרבין בתפילות ומרבין במוספין ומרבין בקרבנות. לפיכך צריך הכתוב לומר: ביום השמיני" (במדבר כט לה, פסיקתא דרב כהנא כח א). אז אחרי ככלות הכל, אולי זו הייחודיות של שמיני (ושביעי) עצרת. יום טוב נטו. עם מצוות הלל ושמחה בלבד. לימוד פשוט לאדם להיות בטובה ביום טוב. לא להחמיץ את השעה ואת המועד. את המתנה הגדולה של רגע אחד שקט, של יום טוב גרידא, של "עצרו לפני" "ואני ואתם נגלגל במה שנמצא". אם נמצא ליטרא בשר ורביעית יין מה טוב. ואם לא, אז גם דג, או ירק או אפילו קב קטניות. שהרי למחרת שוב נצא אל עמל היום והפעם אל החורף שאין בו ימי חג. זו משמעות שמיני עצרת. "סתם יום טוב" כפי שפתחנו. וכבר הקדשנו דף מיוחד בקהלת למוטיב [ביום טובה היה בטוב](#).

¹⁶ זה שזכינו לשבת בבתי טובים ומוגנים ולא עוד לנדוד במדבר ולנוע ממקום למקום כמו "שוכני המדברות", הכל בזכות האבות, כפי שהוא ממשך שם בקטע שהשמטנו.

¹⁷ פסח וסוכות באים להזכיר לנו את עברנו, ללמד אותנו "דעות ומדות", להזכירנו את "אותות מצרים והתמדתם לדורות" ואת "אותות המדבר לדורות", "שיהיה האדם זוכר ימי הרעה בימי הטובה" וילמד את מידת הענוה והשפלות. ואז בא שמיני עצרת בו אנו נכנסים חזרה אל בתינו הגדולים והמרווחים שרק בהם אפשר לשמוח באמת: לארח ולהתארח ברוחה ואולי גם לרקוד. שמיני עצרת הוא חג לעצמו, מעין המשכיות ניגודית לחג הסוכות. הרמב"ם רואה בפרידה מהסוכה ובחזרה לבית המוגן והמרווח והבטוח, אירוע משמח. חותני הרב יהודה ריינר ז"ל דווקא נפרד מהסוכה בעצב-מה. ראו דברינו [הפרידה מהסוכה](#) במועד זה וכן [תפילה לפרידה מהסוכה](#) בחג הסוכות.